

UCHWAŁA

16 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

Protokolant Iwona Budzik

na posiedzeniu jawnym 16 października 2024 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku G. spółki akcyjnej w K.

z udziałem Skarbu Państwa - Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie w Warszawie oraz Gminy Gliwice

o zasiedzenie służebności przesyłu,

na skutek przedstawienia przez Sąd Okręgowy w Gliwicach

postanowieniem z 25 kwietnia 2024 r., III Ca 138/23,

zagadnienia prawnego:

"1) czy przepisy ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2001.115.1229 z późn. zm.), w szczególności przepis art. 14 ust. 2 tej ustawy wyłączały możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu na gruntach pokrytych płynącymi wodami powierzchniowymi,

a w przypadku udzielenia pozytywnej odpowiedzi na to pytanie:

2) czy przewidziane w art. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U.2017.1566 z późn. zm.) wyłączenie stosowania tej ustawy dotyczy również możliwości nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie,

a w przypadku udzielenie negatywnej odpowiedzi na to pytanie:

3) czy przepisy art. 261 ust. 1 pkt 4 oraz art. 264 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U.2017.1566 z późn. zm.) wyłączają możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu na gruntach pokrytych śródlądowymi wodami płynącymi,

a w przypadku udzielenia negatywnej odpowiedzi na to pytanie:

4) czy po wejściu w życie przepisów aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U.2017.1566 z późn. zm.) dopuszczalne jest doliczenie do okresu posiadania - wymaganego do nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu, a wcześniej służebności gruntowej odpowiadającej w swej treści służebności przesyłu - czasu, w którym pod rządami ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2001.115.1229 z późn. zm.) możliwość nabycia tej służebności przez zasiedzenie była wyłączona lub okresu posiadania sprzed wejścia w życie przepisów wyłączających tą możliwość."

podjął uchwałę:

Nie jest dopuszczalne obciążenie służebnością przesyłu gruntów pokrytych śródlądowymi wodami płynącymi.

Grzegorz Misiurek Marta Romańska Dariusz Zawistowski

r.g.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Gliwicach postanowieniem z 30 listopada 2022 r. uwzględnił w całości wniosek G. S.A. w K. o stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu związanej z posadowieniem należącego do wnioskodawcy wodociągu [...].

Sąd Okręgowy w Gliwicach rozpoznając apelację Skarbu Państwa – Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie powziął wątpliwość, czy przepisy ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (dalej; Prawo wodne z 2001 r.) oraz przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (dalej; Prawo wodne z 2017 r.) wyłączały możliwość nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu na gruntach pokrytych płynącymi wodami powierzchniowymi, a w przypadku stwierdzenia możliwości zasiedzenia takiej służebności, czy dopuszczalne jest doliczenie do okresu posiadania wymaganego do nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu okresu, w którym pod rządami ustawy Prawo wodne z 2001 r. możliwość zasiedzenia była wyłączona lub czy jest dopuszczalne doliczenie do

okresu posiadania wymaganego do stwierdzenia zasiedzenia czasu posiadania służebności przed wejściem w życie ustawy Prawo wodne z 2001 r. Zagadnienia te przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy wskazał, że wniosek o stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu dotyczył w części działki gruntu nr [...], stanowiącej własność Skarbu Państwa. Przez teren tej działki przebiega ciek wodny o nazwie P. (R./Ż.) będący wodą płynącą. Zgodnie z art. 14 ust. 2 ustawy Prawo wodne z 2001 r. grunty pokryte płynącymi wodami powierzchniowymi nie podlegają obrotowi cywilnoprawnemu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie. Prawo wodne nie definiuje jednak pojęcia obrotu cywilnoprawnego, a zasiedzenie następuje z mocy samego prawa. Skoro ustawa nie wyłącza wprost możliwości nabycia przez zasiedzenie służebności przesyłu, można bronić poglądu, że wyłączenie zawarte w art. 14 ust. 2 Prawa wodnego z 2001 r. nie dotyczy nabycia służebności przesyłu w drodze zasiedzenia. Z drugiej strony w ustawie Prawo wodne z 2001 r. nie przewidziano możliwości ustanowienia służebności przesyłu lub służebności gruntowej na gruntach pokrytych wodami płynącymi, a jedynie możliwość oddania ich w użytkowanie lub możliwość użyczenia w przypadkach wskazanych w ustawie.

Artykuł 216 ust. 2 obowiązującej ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne stanowi, że będące własnością Skarbu Państwa grunty pokryte śródlądowymi wodami płynącymi nie podlegają obrotowi cywilnoprawnemu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie. W art. 264 ust. 1 tej ustawy przewidziano wprost, że Wody Polskie mogą rozporządzać nieruchomościami przez ustanawianie ograniczonych prawa rzeczowych, a w art. 265 ust. 7 pkt 7 wskazano na możliwość ustanowienia służebności przesyłu. Powyższe przepisy mają jednak ograniczony zakres przedmiotowy, gdyż dotyczą wyłącznie nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa, które nie stanowią mienia, o którym mowa w art. 261 ust. 1 Prawa wodnego z 2017 r.

Sąd Okręgowy podkreślił, że działalność prowadzona przez wnioskodawcę służy zaspokajaniu zbiorowych potrzeb ludności. W takiej sytuacji brak jest uzasadnienia dla wyłączenia możliwości stwierdzenia zasiedzenia służebności

i stworzenia możliwości uregulowania sposobu korzystania z nieruchomości przez którą przebiega wodociąg wyłącznie przez zawarcie umowy użytkowania. Istnieje jednocześnie wątpliwość, czy możliwe jest wyłączenie stosowania art. 216 ust. 2 ustawy Prawo wodne z 2017 r. na podstawie art. 8 tej ustawy, który dotyczy usług wodnych objętych przepisami ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U z 2023 r., poz. 537).

Sąd Okręgowy przyjął, że w przypadku uznania, iż możliwość stwierdzenia zasiedzenia służebności przesyłu w odniesieniu do nieruchomości pokrytej wodami płynącymi nie jest na gruncie przepisów Prawa wodnego z 2017 r. wyłączona, powstaje wątpliwość dotycząca możliwości doliczenia do okresu wymaganego do zasiedzenia czasu posiadania służebności pod rządem ustawy Prawo wodne z 2001 r. i przepisów poprzedzających jej wejście w życie, z uwagi na brak przepisów przejściowych w tym zakresie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W art. 14 ust. 2 Prawa wodnego z 2001 r. i art. 261 ust. 1 Prawa wodnego z 2017 r. - o podobnej treści - zawarto regulację, zgodnie z którą grunty pokryte płynącymi wodami powierzchniowymi nie podlegają obrotowi cywilnoprawnemu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie. Przepisy obu tych ustaw stanowią również, że grunty pokryte płynącymi wodami powierzchniowymi stanowią własność Skarbu Państwa.

Nie ulega wątpliwości, że pojęcie wyłączenia nieruchomości z obrotu cywilnoprawnego należy rozumieć jako zakaz jakiegokolwiek zmiany osoby właściciela, co oznacza, że wyłączenie możliwości zmiany właściciela dotyczy także możliwości zasiedzenia własności nieruchomości. Obrót cywilnoprawny nieruchomościami ma jednak znaczenie szersze niż dokonywanie czynności prawnych prowadzących do zmiany właściciela nieruchomości. Nieruchomości mogą być bowiem między innymi przedmiotem najmu, dzierżawy i użyczenia oraz mogą być obciążane ograniczonymi prawami rzeczowymi. W przypadku nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa na takie rozumienie pojęcia obrotu nieruchomościami wskazuje jednoznacznie treść art. 13 ustawy z dnia 21

sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1145 ze zm.).

Wymaga podkreślenia, że obowiązujące przepisy zawierają regulację dotyczącą wyłączenia nieruchomości z obrotu nie tylko w odniesieniu do nieruchomości pokrytych powierzchniowymi wodami płynącymi. Podobną regulację zawiera ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (tj. Dz.U. z 2024 r., poz. 320). W odniesieniu do dróg publicznych w judykaturze przyjęto, że ich wyłączenie z obrotu w sensie ekonomicznym i prawnym oznacza, iż nie jest dopuszczalne obciążenie takich nieruchomości służebnościami przesyłu i stwierdzenie zasiedzenia takich służebności (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2019, II CSK 291/18 oraz uzasadnienie uchwały Sadu Najwyższego z 13 kwietnia 2007 r., III CZP 23/07, OSNC 2008, nr 5, poz. 45). Brak jest podstaw, aby pojęciu wyłączenia z obrotu gruntów pokrytych płynącymi wodami powierzchniowymi nadać inne znaczenie w kontekście możliwości stwierdzenia zasiedzenia służebności przesyłu w przypadku przebiegu przez takie grunty różnego rodzaju sieci przesyłowych, np. sieci wodociągowej.

Zawarte w art. 14 ust. 2 ustawy Prawo wodne z 2001 r. (odpowiednio art. 216 ust. 2 Prawa wodnego z 2017 r.) stwierdzenie o wyłączeniu z obrotu cywilnoprawnego „z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie” należy rozumieć w ten sposób, że ustawa wprowadzając co do zasady wyłączenie dotyczące obrotu określonymi gruntami wprowadza od tej zasady wyjątek wyłącznie dla tych form obrotu, które wprost dopuszcza. Stosownie do treści art. 14 ust. 2 Prawa wodnego z 2001 r. w art. 20 ust. 1 tej ustawy przewidziano możliwość oddania gruntów pokrytych wodami w użytkowanie, a w art. 20 ust. 6a przewidziano, że takie grunty mogą być użyczane.

Za możliwością stwierdzenia zasiedzenia służebności przesyłu nie przemawia również regulacja zawarta w art. 8, art. 264 ust.1 i art. 265 ust. 7 pkt 7 Prawa wodnego z 2017 r. Przepisy art. 264 ust. 1 i 265 ust. 7 pkt 7 przewidują uprawnienie do rozporządzania jedynie określonymi w nich nieruchomościami i wyłącznie przez Wody Polskie, co wskazuje, że powyższe przepisy nie mają zastosowania w odniesieniu do możliwości zasiedzenia gruntów stanowiących

własność Skarbu Państwa, pokrytych płynącymi wodami powierzchniowymi, o których mowa w art. 216 ust. 2 Prawa wodnego z 2017 r.

Wobec przedstawionego wyżej stanowiska bezprzedmiotowe stało się udzielenie odpowiedzi na pytanie czy po wejściu w życie przepisów ustawy Prawo wodne z 2017 r. jest możliwe doliczenie do okresu posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności posiadania służebności w okresie poprzedzającym wejście w życie przepisów, które wyłączały taką możliwość.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. orzekł, jak w treści postanowienia.

Grzegorz Misiurek

Marta Romańska

Dariusz Zawistowski

[r.g.]